

Zelene prakse v kulturi: slovenske organizacije v akciji

Če ste umetniki ali profesionalci iz kulturnega in ustvarjalnih sektorjev, ki pri svojem delu v ospredje postavljate okoljsko trajnost, boste navdušeni nad široko mrežo kulturnih organizacij, ki v skladu z zelenimi načeli delujejo v Sloveniji. Vse več umetnikov in ustanov uvaja trajnostne prakse ne le v svoje delovanje in notranjo organizacijo, temveč tudi v produkcijo in druge dejavnosti, v katere se lahko vključite.

Zeleni festivali

Ste vedeli, da v Sloveniji na leto poteka okrog 190 festivalov? Množico večdnevniških dogodkov z različnih področij umetnosti od leta 2012 pregledno prikazuje infografika [Festivali v Sloveniji](#). Ker interaktivni koledar omogoča tako orientiranje po letih, mesecih, tednih kot tudi po umetniških področjih, lahko hitro poiščete ustrezen festival za svoje področje dela – ali zgolj potešitev obiskovalske radovednosti. Slovenske organizacije se trudijo za zeleno izvedbo svojih mednarodnih festivalov in drugih večdnevniških dogodkov, vključno s prizadevanji za zeleno mobilnost nastopajočih in publike. Sprehodimo se čez nekaj živahnih festivalskih prizorišč!

Sodobne uprizoritvene umetnosti z zelenim fokusom

Vsak konec avgusta je okrog Stare mestne elektrarne začutiti svež, energičen in domačen utrip mednarodnega festivala [Mladi levi](#). Že od leta 1998 ga organizira [zavod Bunker](#), ki v program vključuje najrazličnejše ustvarjalce s področja sodobnih progresivnih uprizoritvenih umetnosti, poseben poudarek pa daje mladim.

V zaodrju letošnje edicije so potekali kar štiri projekti, s katerimi je ekipa Bunkerja produkcijo in organizacijo festivala usmerila na zeleno pot. Podporo programa EU Ustvarjalna Evropa sta prejela **Greenstage**, s katerim Mladi levi postajajo festival brez odpadkov, in **Festival SPA (Slow Performing Arts Festivals for improved wellbeing, mental health and social inclusion)**. S slednjim spodbujajo dobro počutje festivalskih delavcev in občinstev tako, da predstavljajo umetniška dela, ki se ukvarjajo s časovnostjo, in oblikujejo festivalska središča kot zdravilišča. Bunker s projektom **Manj je več** s podporo **Ministrstva za kulturo RS** v sektor uvaja pilotne prakse odrasti, sodeluje pa tudi v **Motovilinem Pospeševalniku zelenih veščin v kulturi**.

Prvi slovenski filmski festival brez odpadkov

Že več kot dvajset let poteka [mednarodni filmski festival Kino Otok – Isola Cinema](#), osrednje dogajanje v Izoli, s filmskimi projekcijami pa se širi tudi v art kinematografe v Ljubljani in drugih krajih po Sloveniji. V začetku junija si tako lahko ogledate okoli 130 svetovnih, evropskih in slovenskih avtorskih filmov vseh dolžin; med njimi velja enakopravnost, saj so na festivalu pred desetletjem opustil tekmovalni program in nagrade. Poleg kuriranih filmskih programov za različne generacije festival ponuja tudi strokovni program za filmske profesionalce in se povezuje z galerijami in glasbeniki.

Glede na trajnostna prizadevanja [zavoda Otoka](#) ni nič čudnega, da je Kino Otok prvi slovenski filmski festival, ki je leta 2022 sprejel zavezo *zero waste*, s katero se trudijo ustvariti čim manj odpadkov, nastale pa ustrezno ločiti. Festival je uspešno pridobil naziv prireditelj na poti *zero waste* z dvema zvezdicama, ki ga podeljujejo **Ekologi brez meja**, slovenska nacionalna organizacija mreže Zero Waste Europe. Vsak obiskovalec festivala je lani namreč v povprečju ustvaril le 50 gramov odpadkov, medtem ko svetovno povprečje na prireditvah presega 1 kg odpadkov na dan.

Zeleni koraki slovenskih literarnih festivalov

Na pot *zero waste* sta se podala tudi dva festivala s področja knjige – Slovenski dnevi knjige v Mariboru in Pikin festival. Program **Slovenskih dnevov knjige v Mariboru**, ki mesto za teden dni popestri s knjigami in literarnimi dogodki, nastaja v sodelovanju z več kot tridesetimi lokalnimi, regionalnimi in nacionalnimi knjižnicami, knjigarnami, založbami, šolami, društvi in zavodi, že od leta 1997 pa festival koordinira **Mladinski kulturni center Maribor**. V okviru projekta **Zeleni korak za kulturo** MKC Maribor razvija tudi kalkulator za javne zavode v kulturi, ki upravljajo s stavbami.

Pikin festival, ki ga organizira javni zavod **Festival Velenje**, je največji slovenski otroški festival in zaradi svoje ciljne publike poseben z vidika trajnosti. S projektom **Na zeleno barvam svet** so pomembne spremembe uvajali že lani in tudi letos bodo v izvedbo festivala vključili zelene prakse (trajnostne scenske elemente, ustvarjanje iz recikliranih materialov, zeleni transport, ekološke otoke itd.), o njih pa ozaveščali in jih spodbujali pri najmlajših, pa tudi starših, učiteljih in drugih obiskovalcih.

V septembru poleg Pikinega festivala poteka tudi festival z bolj mednarodnimi razsežnostmi od omenjenih dveh. **Mednarodni literarni festival Vilenica**, srečanje pesnikov, pisateljev, dramatikov in esejistov iz Srednje Evrope, ki ga v istoimenski kraški jami in drugod po Sloveniji organizira **Društvo slovenskih pisateljev**, letos ravno slavi svojo 40. obletnico in je prav tako na poti zelenega prehoda. Na festivalu društvo po izboru žirije podeli nagrado vilenica avtorju iz Srednje Evrope za vrhunske dosežke na področju literarnega ustvarjanja in esejistike, festivalski program pa med drugim vključuje literarna branja, večere pogovorov z avtorji in okrogle mize o aktualnih družbenih temah.

Trajnostno eksperimentiranje v dolini Soče

Kaj pa trajnostno naravnani dogodki s področij sodobne umetnosti, ki so jim blizu novi mediji in tehnologija? V osrčje narave – dolino Soče – se vsako leto steka okrog 60 ustvarjalcev z vsega sveta. Na **PIFcampu**, umetniško-tehnološkem oziroma hekerskem taboru, po načelih skupnostnega ustvarjanja, z inovativno rabo novih tehnologij ter prosto izmenjavo idej in znanj razvijajo projekte s področij biohackinga, računalniških umetnosti, nosljivih tehnologij, e-tekstilij, AV-praks, modularne in vektorske sinteze idr.

PIFcamp je pred desetimi leti nastal kot del evropskega projekta **Changing Weathers**, ki ga je vodil **Zavod Projekt Atol**, v njem pa kot eden od partnerjev sodelovalo društvo **Ljudmila**. Trenutno poteka v sklopu projekta **Rewilding Cultures**, prav tako podprtega iz programa Ustvarjalna Evropa. Zavod Projekt Atol je združil moči z Ekologi brez meja in razvil kalkulator ogljičnega odtisa za prihode na PIFcamp in sorodne dogodke, da bi udeležence spodbudil k zeleni mobilnosti. Inženir in vizualni zvočni umetnik Bernhard Rasinger, ki je vzpostavil *off-grid* solarni sistem za tabor, je lani pričel spremljati električno porabo PIFcampa, na letošnji ediciji pa je imel uvodno delavnico o energetski ozaveščenosti in sončni energiji.

Zvočna ekologija in festival zvočne hoje

Veliko organizacij pri programiranju in izvedbi svojih festivalov posebno pozornost posveča odpadkom, porabi energije in drugih virov, zeleni mobilnosti ter ne nazadnje ozaveščanju svojih gostov, občinstva in sodelavcev. Nekatere pa se zavedajo tudi drugih vrst okoljskega odtisa, na primer zvočnega onesnaženja.

Cona, zavod za procesiranje sodobne umetnosti, s projektom **Sejalke** pristopa k ekološkemu ozaveščanju deležnikov v okviru **festivala korenite zvočne hoje TO)pot** in raziskuje, kako lahko na festivalih, kot je TO)pot, umetnost nastopi kot sredstvo za razumevanje okoljskih izzivov in spodbujanje trajnostnih praks. Kot del teoretičnega sklopa festivala letos Cona v sodelovanju z **Znanstveno-raziskovalnim središčem Koper** soorganizira simpozij **Srednjeevropske mreže za zvočne ekologije (CENSE)**, ki poudarja pomen akustične ekologije in hoje.

Drugi zeleni projekti

Projekti Ustvarjalne Evrope spodbujajo spremembe

Izpostavili smo kar nekaj trajnostno naravnanih projektov slovenskih organizacij, ki nastajajo v tesnem koraku z njihovimi festivali ali drugimi dogodki ter se medsebojno oplajajo. Pa vendar je podobnih prizadevanj še mnogo več, in če iščete možnosti za sodelovanje s slovenskimi umetniki ali kulturnimi organizacijami, vam vsekakor ne bo težko najti zelenega projekta.

Nekatere izmed njih je podprla EU v okviru programa Ustvarjalna Evropa, denimo – če jih omenimo še nekaj – **Transport: Sustainable puppet co-creations for European young audiences**, ki ga vodi [Lutkovno gledališče Ljubljana](#), v njem pa kot partner sodeluje [Lutkovno gledališče Maribor](#). **MoTA** je partner v inovativnem projektu **Transition to 8: European societies in flux (TT8)**, ki s participativnimi kulturnimi dejavnostmi povečuje ozaveščenost o učinkih onesnaženosti zraka in njenih družbenih razsežnostih.

Z glasbenega področja je projekt **Better Live**, v katerem kot partner sodeluje [Zavod Sploh](#) in s katerim načrtujejo vključujočo in zeleno preobrazbo, vključno z modelom bolj trajnostnega gostovanja glasbenikov, ter nadaljnji razvoj sektorja žive glasbe. Na področju filma in AV dejavnosti je [Društvo slovenskega animiranega filma \(DSAF\)](#) na letošnji [konferenci](#) CEE Animation (podpora podprograma MEDIA Ustvarjalne Evrope) naslovil zeleno animacijo.

Nacionalna podpora za zeleni prehod v kulturi

Pomembno podporo slovenskim kulturnim deležnikom pa poleg Evropske unije s programom Ustvarjalna Evropa nudi tudi [Ministrstvo za kulturo RS](#), ki je z Javnim razpisom za zeleni prehod v kulturi podprlo uvajanje zelenih praks, spodbudilo razvoj inovativnih zelenih pristopov in zmanjševanje ogljičnega odtisa kulturnih dejavnosti in dogodkov. Gre za prvi tovrsten razpis za zeleni prehod v kulturi, med sofinanciranimi projekti pa je tudi nekaj zgoraj omenjenih, kot je **Pospševalnik zelenih veščin v kulturi**, ki ga vodi zavod [Motovila](#). V sodelovanju z **Umanotero** razvija orodja za načrtovanje okoljsko trajnostnega delovanja, med drugim tudi kalkulatorja za merjenje ogljičnega odtisa, primerne za kulturni sektor, ter oblikuje trajnostne strategije in akcijski načrt za kulturne organizacije, ki bodo vključevali konkretne ukrepe za zmanjšanje emisij CO₂.

[Kulturno izobraževalno društvo PiNA](#) s projektom **EkoKreatura** razvija priročnik trajnostne uporabe virov, [Muzej za arhitekturo in oblikovanje](#) pa v okviru projekta **Platforma rabljenih materialov** naslavlja ponovno uporabo razstavnih in drugih začasnih konstrukcij. Izpostaviti vsekakor velja še **Model Krater Društva za razvoj trajnostnega oblikovanja Trajna**, saj so ustvarjalne prakse vzniknile iz kraterju podobnega gradbišča v Ljubljani; začasni produkcijski prostor je torej spodbudil razvoj ustvarjalnih praks, kar je posebnost, saj navadno najprej nastane program, ki se potem nekje izvaja.

Več o zeleni kulturni sceni

Vas zanima še več o slovenski zeleni slovenski kulturni sceni? Na portalu Culture.si lahko preberete prispevek, v katerem izpostavimo nekaj najbolj trajnostno naravnanih rezidenčnih programov, kot so programi v [MGLC Švicariji](#), [Ustvarjalnem centru Krušče](#) in [Samostanu Mekinje](#). Spremljajte portal Culture.si za več informacij o rezidenčnih programih!

Glej tudi

- [*Greening Practices in Culture: Slovenian Organisations in Action*](#)
- [*Paving the Way for Green Animation and a Co-Development Mechanism*](#)
- [Festivali v Sloveniji](#)
- [Motovila](#)

Zunanje povezave

Organizacije in mreže

- [Ekologi brez meja](#)
- [Central-European Network for Sonic Ecologies](#)
- [CEE Animation](#)
- [Umanotera](#)
- [Trajna](#)

Festivali in dogodki

- [Slovenski dnevi knjige v Mariboru](#)
- [TO\)pot](#)

Projekti

- [Greenstage](#)
- [Festival SPA](#)
- [Manj je več](#)
- [Zeleni korak za kulturo](#)
- [Changing Weathers](#)
- [Rewilding Cultures](#)
- [Sejalke](#)
- [Transport](#)
- [Transition to 8](#)
- [Better Live](#)
- [Pospeševalnik zelenih veščin v kulturi](#)
- [EkoKreatura](#)
- [Krater](#)

Pripravila Nika Mušič, Motovila, avgust 2025.

Članek je izvorno nastal v okviru aktivnosti, ki jih zavod Motovila izvaja za projekt »Razvoj in nadgradnja informacijskih portalov Ministrstva za kulturo za prehod na platformo e-Kultura«, in je v angleščini objavljen na portalu [Culture.si](#). Projekt se izvaja na podlagi konzorcijske pogodbe za izvedbo javnega naročila, sklenjene med Društvom Ljudmila (vodja) in zavodom Motovila (partner), ter krovne pogodbe, ki jo je Društvo Ljudmila kot krovni izvajalec sklenilo z Ministrstvom za kulturo RS.